

ANNA MOLNÁR - LÁSZLÓ BORBÉLY

HUNNIA RECORDS

OLIVIER MESSIAEN: HARAWI (CHANT D'AMOUR ET DE MORT) - LIVE RECORDING

Anna Molnár

Mezzo-soprano

László Borbély

Steinway Model D Concert Grand Piano, Hamburg

Olivier Messiaen: *Harawi* (Chant d'amour et de mort)

In many ways, *Harawi* occupies a special place in the oeuvre of Olivier Messiaen. On the one hand, it places extreme demands on the two performers, often not in a purely technical sense, but even more in a spiritual, psychological sense. At the same time, to highlight the work's humanly testing difficulty is to miss the point. The other aspect of the piece's uniqueness is the composer's style, which is a mixture of surrealism and sacredness, and which makes his musical language always unique and instantly recognisable. And although Messiaen always represents a kind of transcendence, his compositional thinking is, in contrast, finitely organised. The aforementioned surreal flavour also stems from the seemingly irreconcilable nature of this totally organised 'chaos' and the sound of sacral rapture. (NB! The composer intends the sixth - *Répétition planétaire* - movement to give a vision of the chaos of the universe.)

The *Harawi* ('yarawi', a characteristic genre of Peruvian folk poetry, originally related to tragedy) was, not surprisingly, written by Messiaen himself. In addition to the above, Messiaen, who boasted literary ancestry, was obviously keen to create a kind of 'Gesamtkunstwerk' (synthesis of the arts) - in which he was 'responsible' for every detail of his work, including not only the music but also the text, which is written in French, but also makes extensive use of Kechuan idioms, which are included for their particular sound. These lyrics can therefore hardly be called song lyrics in the traditional sense, but rather metaphorical dream descriptions, or 'celestial suggestions' if you like, whose meaning lies precisely in their artistic ambiguity. These magical texts project the often 'too noisy loneliness' of the human psyche. They express in a symbolic-surrealistic voice all that cannot be expressed in words. In this respect, one of the most direct sources of inspiration for the work was the oil painting 'Seeing is Believing (L'Ile Invisible)' by the English surrealist painter Sir Roland Penrose.

Of Messiaen's many compositional methods, we will highlight just a few, very typical ones. For Messiaen, the composer, rhythm and its essential and constant presence is above all else, not of course (and primarily) in written music, but in the natural sounds and noises that surround us - it is no coincidence that the waves of the sea (and their periodic repetition) were one of Messiaen's primary inspirations. The same is true of the bird song, which, although it pervades *Harawi* in abundance (for example, the cadences of the thrush in the *Bonjour toi, colombe verte* movement in the piano solo commentary), has not yet become the 'dominant' component of his musical language. In addition, one of the most spectacular elements of Messiaen's musical thinking is his system of so-called 'rhythmic personalities', which in fact examines, compares and considers a single tonal value as a *living* organism in the light of quantitative changes (shortening and lengthening of notes). This is most evident in the various changes of tone value in the rhythmic strophes of the third song, *Montagnes*, also in the piano part.

In *Harawi*, Messiaen's mysticism meets Peruvian folklore in a unique way; Messiaen mentions several times that many of the melodies heard in the work are not only Peruvian but also South American (mainly Andean) in general. Moreover (for example in the fourth movement, *Doundou tchil*), the singer often vocalises imitative words - the most striking example being the word 'tchil' - which evoke the effects of a bracelet that makes a kechuan ring. The singer sometimes sounds almost 'reading' rhymes, which, through constant repetition, can produce in the listener the physiological effects of vertigo. The mumbling effects of the eighth song (*Syllabes*), 'pia, pia, pia ...', evokes in the vocal solo the Kechuan legend in which a prince is said to have been saved from danger by the cries of monkeys.

Messiaen's thousands of pages of auto-analyses tell us a lot. From his own analysis of *Harawi*, we know that the composer here evokes and reinterprets the medieval love story of 'Tristan and Isolde', which is the fundamental source of inspiration for the two works that immediately followed, the a cappella *Cinq Rechants* and the *Turangalila Symphony*, one of the high points of his oeuvre, and which ultimately form Messiaen's so-called 'Tristan trilogy'. It is therefore no coincidence that this is the subtitle of *Harawi*: 'songs of love and death'. The often naturalistically bold images of the text evoke an all-encompassing, mystical love. The pair of lovers (only the young girl Piroutcha is known, who appears several times as a 'green dove' [colombe verte]) engage in a 'dialogue' with her beloved in the fifth movement (*L'Amour de Piroutcha*) alone, and in the other pieces of the cycle they 'speak' to each other in a more abstract way. The main theme of the *Harawi*, also originally a Peruvian melody called 'Deliria', appears three times in all, always in E-flat major, first at the beginning of the second movement (*Bonjour toi, colombe verte*), then in the seventh (*Adieu*) and ninth (*L'escalier redit, gestes du soleil*). This recurring theme can be interpreted as a twentieth-century reflection on the so called 'Leitmotif-technik'.

As described above, Messiaen also requires the singer to use a number of extreme singing and voice-forming techniques, as can be heard, for example, in the eighth movement, *Syllabes*. Here, the singer uses her voice in a way that sometimes just bounces short syllables, at other times repetitive, reminiscent of the passionately rhythmic attitude of tribal music (see the 'monkey voice' mentioned above). At other times, she alternates between different tones in an unpredictable sequence, thus managing to maintain artistic tension and ultimately the listener's attention indefinitely. The same applies to the scream-like or 'Sprechgesang'-like (*a type of vocalization, between singing and recitation*). However, we often sense a deep affinity with Debussy's vocal works (*L'Escalier redit, gestes du Soleil*), not without reason, since Messiaen is in fact the 'spiritual heir' of Debussy's music. The transcendental 'ecstasy' of the work reaches its climax in the cosmic solitude of the last movement (*Dans le noir*), when it falls back into the lonely silence of the night.

László Borbély

I. La ville qui dormait, toi

La ville qui dormait, toi.
Ma main sur ton coeur par toi.
Le plein minuit le banc, toi.
La violette double toi.
L'oeil immobile, sans dénouer ton regard, moi.

II. Bonjour toi, colombe verte

Bonjour toi, colombe verte,
Retour du ciel.
Bonjour toi, perle limpide,
Départ de l'eau.
Étoile enchaînée,
Ombre partagée,
Toi, de fleur, de fruit, de ciel et d'eau,
Chant des oiseaux.
Bonjour,
D'eau.

III. Montagnes

Rouge-violet, noir sur noir.
L'antique inutile rayon noir.
Montagne, écoute le chaos solaire du vertige.
La pierre agenouillée porte ses maîtres noirs.
En capuchons serrés les sapins se hâtent vers le noir.
Gouffre lancé partout dans le vertige.
Noir sur noir.

IV. Doundou tchil

Doundou tchil...

Piroutcha te voilà, ô mon à moi,
la danse des étoiles, doundou tchil.

Piroutcha te voilà, ô mon à moi,
miroir d'oiseau familier, doundou tchil.

Arc-en-ciel, mon souffle, mon écho,
ton regard est revenu, tchil, tchil.

Piroutcha, te voilà, ô mon à moi
mon fruit léger dans la lumière, doundou tchil.

Toungou, mapa, nama, kahipipas ...
Doundou tchil ...

V. L'Amour de Piroutcha

(La Jeune Fille)

'Toungou, ahi, toungou,
toungou, berce, toi,
ma cendre des lumières,
berce ta petite en tes bras verts.
Piroutcha, ta petite cendre, pour toi.'

(Le Jeune Homme)

'Ton oeil tous les ciels, doundou tchil.
Coupe-moi la tête doundou tchil.
Nos souffles, nos souffles, bleu et or.
Ahi! Ahi!
Chaînes rouges, noires, mauves, amour, la mort.'

VI. Répétition Planétaire

Ahi! Ahi!

Mapa, nama, lila, tchil ...

Mapa nama lila, mika pampahika ...

Enfourche un cri noir,

Écho noir du temps,

Cri d'avant la terre à tout moment,

Écho noir du temps,

Escalier tournant.

Tourbillon, étoile rouge, tourbillon,

Planète mange en tournant.

VII. Adieu

Adieu toi, colombe verte,

Ange attristé.

Adieu toi, perle limpide,

Soleil gardien.

Toi, de nuit, de fruit, de ciel, de jour,

Aile d'amour.

Adieu toi, lumière neuve,

Philtre à deux voix.

Etoile enchaînée,

Ombre partagée,

Dans ma main mon fruit de de ciel, de jour,

Lointain d'amour.

Adieu toi, mon ciel de terre,
Adieu toi, désert qui pleure,
miroir sans souffle d'amour,
De fleur, de nuit, de fruit, de ciel, de jour,
Pour toujours.

VIII. Syllabes

Colombe, colombe verte,
Le chiffre cinq à toi,
La violette double doublera,
Tres loin, tout bas.

O mon ciel tu fleuris,
Piroutcha mia!
O déplions du ciel,
Piroutcha mia!
O fleurissons de l'eau,
Piroutcha mia!

Kahi pipas, mahi pipas ...
Pia pia pia pia ... doundou tchil ...
Tout bas.

IX. L'Escalier redit, gestes du soleil

Il ne parle plus, l'escalier sourit,
Chaque marche vers le sud.
Du ciel, de l'eau, du temps, l'escalier du temps.
Son oeil est désert, lumière en secret.
Pierre claire et soleil clair.
De l'eau, du temps, du ciel, l'escalier du ciel.

Ma petite cendre tu es là,
tes tempes vertes, mauves, sur de l'eau.
Comme la mort. L'oeil de l'eau.

L'escalier redit, gestes du soleil,
Couleur de silence neuf.
De l'eau, du temps, du ciel, l'escalier du ciel.
J'attends dans le vert étoilé d'amour.
C'est si simple d'être mort.
Du temps, du ciel, de l'eau, l'escalier de l'eau.

Ma petite cendre tu es là,
tes tempes vertes, mauves, sur du temps.
Comme la mort. L'oeil du temps.

De l'eau, du temps, du ciel,
Le coeur de l'horloge folle.
La mort est là, ma colombe verte,
La mort est là, ma perle limpide,
La mort est là.
Nous dormons loin du temps dans ton regard.
Je suis mort.

L'eau dépassera nos têtes,
Soleil gardien.
Le feu mangera nos souffles,
Philtre à deux voix.
Nos regards d'un bout à l'autre
Vus par la mort.
Inventons l'amour du monde
Pour nous chercher,
pour nous pleurer,
pour nous rêver,
pour nous trouver.
Du ciel, de l'eau, du temps,
ton coeur qui bat,
mon fruit, ma part de ténèbres, tu es là, toi.
L'amour, la joie!

Le silence est mort, embrasse le temps.

Le soleil aux cris joyeux.

Du temps, du ciel, de l'eau, l'escalier de l'eau.

La gaieté fleurit dans les bras du ciel.

Éventail en chant d'oiseau.

Du ciel, de l'eau, du temps, l'escalier du temps.

Ma petite cendre tu es là,

tes tempes vertes, mauves, sur du ciel, tes tempes sur du ciel.

Comme la mort.

L'oeil du ciel.

X. Amour oiseau d'étoile

Oiseau d'étoile,
Ton oeil qui chante,
Vers les étoiles,
Ta tête à l'envers sous le ciel.

Ton oeil d'étoile,
Chaînes tombantes,
Vers les étoiles,
Plus court chemin de l'ombre au ciel.

Tous les oiseaux des étoiles,
Loin du tableau mes mains chantent,
Étoile, silence augmenté du ciel.

Mes mains, ton oeil, ton cou, le ciel.

XI. Katchikatchi les étoiles

Katchikatchi les étoiles, faites-les sauter,
Katchikatchi les étoiles, faites-les danser.
Katchikatchi les atomes, faites-les sauter,
Katchikatchi les atomes, faites-les danser.

Les nébuleuses spirales, mains de mes cheveux.
Les électrons, fourmis, flèches, le silence en deux.
Alpha du Centaure, Bételgeuse, Aldébaran,
Dilataz, l'espace arc-en-ciel tapageur du temps,
Rire ionisé fureur d'horloge au meurtre absent,
Coupez ma tête, son chiffre roule dans le sang!

Tou, ahi! mané mani ...

O, Roule dans le sang ...

Ahi!

XII. Dans le noir

Dans le noir, colombe verte.

Dans le noir, perle limpide.

Dans le noir, mon fruit de ciel, de jour,

Lointain d'amour.

Mon amour, mon souffle!

Colombe, colombe verte,

Le chiffre cinq à toi,

La violette double, doublera,

Très loin, tout bas...

La ville qui dormait...

I. The city that slept, you

The city that slept, you.

My hand on your heart by you.

In the dead of the night the bench, you.

The double violet, you.

The motionless eye, with fixed gaze, me.

II. Good morning, you green dove

Good morning, you green dove,

Back from heaven.

Good morning, you limpid pearl,

Off to the water.

Fettered star,

Shared shadow,

You, of flower, of fruit, of sky and of water,

Song of the birds.

Good morning,

Of water.

III. Mountains

Purple-red, black on black.

The ancient, useless black ray.

Mountain, listen to the solar chaos of vertigo.

The kneeling stone bears its black masters.

The fir-trees in their tight hoods hurry towards darkness.

Abysm hurled everywhere towards the vertigo.

Black on black.

IV. Doundou tchil

Doundou tchil...

Piroutcha here you are, o my own, mine, the dance of the stars, doundou tchil.

Piroutcha here you are, o my own, mine, mirror of a familiar bird, doundou tchil.

Rainbow, my breath, my echo, your gaze has returned, tchil, tchil.

Piroutcha, here you are, o my own, mine,
my featherweight fruit in the light, doundou tchil.

Toungou, mapa, nama, kahipipas...

Doundou tchil...

V. Piroutcha's Love

(The Young Girl)

'Toungou, ahi, toungou,

toungou, lull, you,

my ash of lights,

lull your small girl in your green arms.

Piroutcha, your own little ash, for you.'

(The Young Man)

'Your eye, all the heavens, doundou tchil.

Cut my head off, doundou tchil.

Our breaths, our breaths, blue and gold.

Ahi! Ahi!

Chains of red, black, mauve, love, death.'

VI. Planetary repetition

Ahi! Ahi!

Mapa, nama, lila, tchil ...

Mapa nama lila, mika pampahika ...

Mount a black scream,

Black echo of time,

Scream before earth at any moment,

Black echo of time,

Spiral staircase.

Whirlwind, red star, whirlwind,

Planet eating while it revolves.

VII. Farewell

Farewell to you, green dove,
Saddened angel.

Farewell to you, limpid pearl,
Guardian sun.

You of the night, the fruit, the sky, the day,
Wing of love.

Farewell, you new light, Two-voiced love-potion.
Fettered star,
Shared shadow,
In my hand my fruit of the sky, of the day,
Distant of love.

Farewell to you, my earthly heaven,
Farewell to you, weeping desert,
Mirror with no breath of love,
Of flower, of night, of fruit, of sky, of day,
Forever.

VIII. Syllables

Dove, green dove,
The figure five for you,
The double-violet will double,
Very far away, in a low voice.

O my heaven, you bloom, my Piroutcha!
O, let's unfold a piece of sky, may Piroutcha!
O let's flower a bloom of water, may Piroutcha!

Kahi pipas, mahi pipas...
Pia pia pia pia ... doundou tchil ...
In a low voice.

IX. The Staircase Retold, Gestures of the Sun

It speaks no more, the staircase smiles,
Each steps towards the South.
Of sky, water, time – the staircase of time.
Its eye is barren, light in secret.
Clear stone and clear sun.
Of water, time, sky – the staircase of the sky.

My little ash, there you are,
your temples green and mauve, on the water,
Like death.
The eye of water.

The stairway retold, gestures of the sun,
Colour of new silence.
Of water, time, sky – the staircase of the sky.
I wait in the greenness, studded with love-stars.
It is so simple to be dead.
Of time, sky, water – the staircase of the water.

My little ash, there you are,
your temples green and mauve, on time.
Like death.
The eye of time.

Of the sky, of water, of time,
Your present eye that breathes.
Of water, of time, of the sky,
The heart of the mad clock.
Death is there, my green dove,
Death is there, my limpid pearl,
Death is there.
We are sleeping far from time, in your gaze.
I am dead.

The water will rise above our heads,
Guardian sun.
The fire will eat up our breaths,
Two-voiced love potion.
Our gazes from one end to the other
Seen by death.
Let's invent the love of the world
To look for each other,
to weep for each other,

to dream of each other,
to find each other.
Of the sky, of water, of time, your beating heart,
my fruit, my share of darkness, you are there, you.
Love, bliss!

Silence is dead, embrace time.
The sun with its merry cries.
Of time, sky, water – the staircase of water.
Gaiety blooms in the arms of the sky.
Fan in the shape of birdsong.
Of sky, water, time – the stairway of time.

My little ash, there you are,
your temples green, mauve, on the sky, your temples on the sky.
Like death.
The eye of the sky.

X. Love-Star-Bird

Star-bird,
Your eye that sings,
Towards the stars,
Your head upside down under the sky.

Your star-like eye,
Drooping chains,
Towards the stars,
Shortest way from the shadow to the sky.

All the star-birds,
Far from the picture my hands sing,
Star, enlarged silence of the sky.

My hands, your eye, your neck, the sky.

XI. Katchikatchi the stars

Katchikatchi the stars, make them leap,
Katchikatchi the stars, make them dance.
Katchikatchi the atoms, make them jump,
Katchikatchi the atoms, make them dance.

The spiral nebulas, hands of my hair.
The electrons, ants, arrows, the silence cleft in two.
Alpha Centauri, Betelgeuse, Aldebaran,
Dilate the space, flashy rainbow of time,
Ionized laughter fury of the clock absent of murder,
Cut off my head, this figure rolls off into the blood!

Tou, ahi! mané mani ...
O, Rolls off into the blood ...
Ahi!

XII. In the dark

In the dark, green dove.

In the dark, limpid pearl.

In the dark, my fruit of the sky, of the day,
Far from love.

My love, my breath!

Dove, green dove,

The figure five for you,

The double-violet will double,

Very far away, in a low voice ...

The city that slept ...

Olivier Messiaen: Harawi (Chant d'amour et de mort)

01	I. La ville qui dormait, toi / <i>The city that slept, you</i>	02:25
02	II. Bonjour toi, colombe verte / <i>Good morning, you green dove</i>	03:15
03	III. Montagnes / <i>Mountains</i>	03:19
04	IV. Doundou tchil	04:24
05	V. L'amour de Piroutcha / <i>Piroutcha's Love</i>	04:41
06	VI. Répétition planétaire / <i>Planetary repetition</i>	06:06
07	VII. Adieu / <i>Farewell</i>	07:29
08	VIII. Syllabes / <i>Syllables</i>	06:39
09	IX. L'escalier redit, gestes du soleil / <i>The Staircase Retold, Gestures of the Sun</i>	06:23
10	X. Amour oiseau d'étoile / <i>Love-Star-Bird</i>	05:24
11	XI. Katchikatchi les étoiles / <i>Katchikatchi the stars</i>	01:56
12	XII. Dans le noir / <i>In the dark</i>	07:38
Time:		59:39

Recording Info

Vocal: **Neumann M-149 Tube**

Piano: **DPA4006 A pairs**

Room: **DPA4006 A pairs**

Ambiance: **27 lucky studio concert participant**

AD/DA: **Merging Hapi**

DAW: **Pyramix MassCore**

Recorded audio format: **Native DSD256**

EQ: **Prism Sound Maselec MEA-2**

Peak limiter: **Prism Sound Maselec MPL2**

Effect: **Bricasti Design M7+ M10**

Analog Mixing Console: **Studer 962**

My work is nourished by symbols, stories, traditions, rituals, experiences, and by permanently returning to admire the iconography of ancestral world cultures, especially Peruvian cultures.

These experiences inspire me to discover, explore and absorb contemporary visual arts, which exist lavishly, choosing the one that moves me and fits the direction of my visions of totem images, of symbolic characters and landscapes, and of my experience; developing ancestral patterns that are essentially Andean.

Maximo Laura

www.maximolaura.com

Olivier Messiaen: Harawi (a szerelem és halál dalai)

A *Harawi* több szempontból is különleges helyet foglal el Olivier Messiaen életművében. Egyfelől extrém elvárásokat támaszt a két előadó elé, sokszor nem is pusztán technikailag, hanem még inkább lelki, pszichikai értelemben. Ugyanakkor ha csak embert próbáló nehézségét emeljük ki a műnek, természetesen elmegyünk a lényeg mellett. A darab különlegességének másik aspektusát a szerzőnek a szűrrealitással vegyes szakralitás hangján megszólaló stílus adja, melynek köszönhetően zenei nyelvezete mindig egyedi, rögtön felismerhető. S bár Messiaen mindig egyfajta transzcendenciát képvisel, ennek ellenpólusaként zenészerzői gondolkodása végletesen megszervezett. A fent említett szűrreális íz is a totálisan megszervezett 'káosz' és a szakrális rajongás hangjának látszólag nehezen összebékíthető mivoltából ered. (NB! A Szerző elgondolása szerint az Univerzum káoszának vízióját adja a hatodik - *Répétition planétaire* - tétel.)

A *Harawi* ('yarawi', mely eredetileg a perui népköltészet egyik jellegzetes műfaja, a 'tragédiá'-val rokon) – egyáltalán nem meglepő módon – maga Messiaen írta. Az irodalmár felmenőikkel büszkélkedhető Messiaen számára fentiek mellett nyilván evidens volt az is, hogy – egyfajta 'Gesamtkunstwerk' – et (összművészeti alkotást) létrehozva – egy személyben 'feleljen' műve minden egyes részletéért, így nemcsak a zenéért, de a szövegért is, mely francia nyelven íródott, de bőséggel használ kecsuán kifejezéseket is, melyek leginkább különleges hangzásuk kedvéért kerültek bele a műbe. Ezek a szövegek ezért aztán a legkevésbé sem nevezhetőek a hagyományos értelemben vett dalszövegeknek, sokkal inkább tekinthetők metaforikus álmokép-leírásoknak, ha tetszik, 'égi sugallatoknak', melyek értelme pont művészi sokértelműségükben rejlik. E mágikus szövegek az emberi psziché sokszor 'túlságosan zajos magányát' vetítik ki. Szimbolikus-szűrreális hangon fejezik ki mindazt, ami szavakkal kifejezhetetlen. Ide tartozik, hogy a mű egyik legközvetlenebb ihlető forrása Sir Roland Penrose angol szűrrealista festő 'Seeing is Believing - L'Île Invisible' (A látás hit - A láthatatlan sziget) című olajfestménye.

Messiaen számos kompozíciós módszere közül csak pár, nagyon jellemzőt emelnénk ki. Messiaen, a zeneszerző számára mindennél előbbrevaló a ritmus és annak eszenciális és konstans jelenléte, természetesen (és legelsősorban is) nem a megírt zenében, hanem a minket körülvevő természeti neszekben, zajokban – nem véletlen tehát, hogy a tenger hullámozása (és annak periodikus ismétlődése) Messiaen számára az egyik legelsődlegesebb inspirációt jelentette. Ugyanez igaz a madárdalra is, mely bár a *Harawi*-t is bőven áthatja (például a zongora szóló kommentárjaiban a *Bonjour toi, colombe verte* tételben a rigó kadenciái) itt még nem vált zenei nyelve 'egyeduralkodó' komponensévé. Emellett Messiaen zenei gondolkodásának egyik leglátványosabb eleme az úgynevezett 'ritmikus személyiségek' rendszere, mely tulajdonképpen egy-egy hangértéket a mennyiségi változások (hangok rövidülése és hosszabbodása) fényében vizsgál meg, vet össze és tekint *élő* organizmusnak. Ezt a harmadik, *Montagnes* című dal ritmikus strófáinak különböző hangérték-változásaiban érhetjük tetten leginkább, szintén a zongora szólamában.

A *Harawi*-ban a messiaeni misztika páratlan módon találkozik a perui folklór elemeivel; Messiaen több alkalommal is említi, hogy számos, a műben hallható melódia ugyanakkor nemcsak perui, hanem általában véve dél-amerikai (főleg andoki) eredetű. Továbbá (például a negyedik, *Doundou tchil* tételben) az énekes sokszor hangutánzó szavakat is vokalizál – legekleatásabb példaként idekiváncozik a 'tchil' szócska –, mely egy kecsuán csörgő hangot adó karkötő effektusait idézi meg. Az énekes olykor már-már 'ráolvasásszerű' rigmusokat hallat, mely az állandó ismétlődések révén a hallgatóban a szédülés fiziológiai hatásait képes produkálni. A nyolcadik (*Syllabes*) dal 'pia, pia, pia...' makogásai pedig az énekszólamban azt a kecsuán legendát idézik elénk, melyben egy herceget állítólag a majmok kiáltásai mentettek meg a veszélytől.

Messiaen több ezer oldalas autoanalíziseiből sok minden kiolvasható. Saját *Harawi*-elemzéséből tudjuk, hogy a szerző a középkori eredetű szerelmi történetet, Trisztán és Izolda történetét idézi meg és értelmezi itt újra, mely a közvetlenül utána keletkezett két Messiaen-műnek, az a cappella *Cinq Rechants*-nak és az életmű egyik csúcának, a *Turangalila-szimfóniá*-nak is alapvető inspirációs forrása, s végső soron e három mű alkotja Messiaen úgynevezett *Trisztán-trilógiá*ját. Nem véletlen tehát, hogy a *Harawi* alcíme is ez: 'a szerelem és halál dalai'. A szöveg sokszor naturalisztikusan merész képei egy mindent elsöprő, misztikus szerelmet idéznek meg. A szerelmespár (csak a fiatal lány, Piroutcha nevét ismerjük, aki többször is 'zöld galamb' megszólítással [colombe verte] jelenik meg) az ötödik tételben folytat egyedül a hétköznapi értelemben vett 'párbeszédet' kedvesével (*L'Amour de Piroutcha*), a ciklus többi darabjában elvontabban 'szólnak' egymáshoz. A *Harawi* főtémája – eredetileg ugyancsak egy perui dallam 'Deliria' elnevezéssel – összesen háromszor jelenik meg, mindig Esz-dúr alaphangnemben, legelőször a második (*Bonjour toi, colombe verte*) tétel kezdetén, majd a hetedik (*Adieu*) és a kilencedik (*L'escalier redit, gestes du soleil*) tételben is. E föl-fölbukkanó téma a vezérmotívum-technika ('*Leitmotif Technik*') huszadik századi reflexiójaként is értelmezhető.

Mint azt fentebb is írtuk, Messiaen az énekestől számtalan olyan extrém éneklési és hangképzési technikát is megkövetel, amint ez például a nyolcadik, *Syllabes* tételben is hallható. Itt az énekes rövid szótagokat hol csak pattogtató, másutt repetáló, a törzsi zenék szenvedélyesen ritmikus attitűdjét megidézve használja a hangját (lásd a fentebb már említett 'majomhang'). Máskor a különféle hangzókat kiszámíthatatlan sorrendben váltogatja, ezáltal képes a végtelenségig fenntartani a művészi feszültséget, végső soron pedig a hallgató figyelmét is. Ugyanide tartoznak a sikolszerű, vagy az énekbeszédet (*Sprechgesang*) idéző megszólalások. Mindezek mellett azonban érezzük e zene mély rokonságát Debussy vokális műveivel is (*L'Escalier redit, gestes du Soleil*), nem véletlenül, hiszen Messiaen valójában Debussy zenéjének 'szellemi örököse'. A mű transzcendens 'révülete' az utolsó tétel (*Dans le noir*) kozmikus magányában éri el tetőpontját, amikor mintegy visszahull az éjszaka magányos csendjébe.

Borbély László

Live recording at **ProVibe Park Studios**, Törökbálint, Hungary, 09 November, 2024

Piano technician: **Balázs Tóth**

Recording and balancing engineer: **Sándor Árok**

Mastering engineer: **Tom Caulfield**

Recorded audio format: **Pure DSD256**

Cover: **Maximo Laura** – Hatun Misayoq (Mayor Priest), Size: 180 x 220 cm

Woven in 2011

Photos: **Norbert Balog**

Producer: **Róbert Zoltán Hunka**

©2024 **Hunnia Records & Film Production**

www.hunniarecords.com

www.annamolnarvoice.com/about/

www.borbelylaszlo.hu/en

HRES2427